

„De lêste halte’ van oud-Bolswarder vreemde eend in KFFB-bijt

BOLSWARD - Het is er dan toch eindelijk van gekomen: Simen Eelkes de Jong voltooide een roman, onder de naam Simen Oetie, 'De lêste halte'. Een vergelijking met het schrijftalent van vader Eelke Simens (E.S.) ligt, hoe oneerlijk toch, voor de hand. Immers, E.S. de Jong, oud-redacteur van het Bolswards Nieuwsblad, en nog zoveel meer, schreef ook romans, ook in de KFFB-reeks (Kristlik Fryske Folks Bibleteek), waar hij een warm pleitbezorger van was. Daarin mag en kan echter niet de reden liggen beiden met elkaar te vergelijken. Zelfs niet nu vader E.S. in de roman van zoon S.E. zo duidelijk aanwezig is, zelfs in feite het boek redigeert.

Het boek ziet er fraai uit met het kerkje van Wânswert (geboortedorp van vader en zoon) op de cover, zit in een stevig, plezierig aanvoelend omslag en is alweer nummer 436 in de reeks van de KFFB. Ik heb eens tussen mijn boeken gezocht naar eerdere auteurs in deze reeks die uit Bolsward komen. Een paar boeken van G. Lootsma-Smidstra bleek ik te hebben, van Truus Boersma, Sjoerd Palstra, Pyt Damsma ook en natuurlijk de conductrice-, Ilke Fokkes- en Bolletongersdeboeken van E.S. de Jong, waarvan de eerste onder pseudoniem van Welmoed Hemrica. Leg daarnaast deze roman van Simen de Jong en de conclusie moet luiden dat naar inhoud en stijl 'De lêste halte' een vreemde eend in de bijt is. Simen de Jong schreef een roman waarin de diverse personages niet eens dimensionaal zijn getekend, realistische scènes niet werden geschuwd en de psychologische diepgang van de hoofdpersonen opvallend is. Drie elementen die grotendeels ontbreken in veel KFFB-boeken.

Simen Eelkes de Jong

Simen werd in 1942 geboren in het dorp waar ook zijn vader het levenslicht zag, Wânswert. Hij is het oudste kind binnen het gezin De Jong. Zijn vader, Eelke Simens de Jong, kreeg in 1947 een baan bij de firma Osinga in

Bolsward, als redacteur van het Bolswards Nieuwsblad, en zo werd Simen Eelkes al op jeugdige leeftijd Bolswarder. Hij bezocht de Chr. Kweekschool in Sneek. In 1964 ging Simen in Groningen studeren, psychologie, vertrok in 1967 naar het toen roerige Amsterdam, waar hij zijn studie Sociale Wetenschappen vervolgde. Was betrokken bij de studentenprotesten, de Maagdenhuisbezetting en promoveerde tot minister voor de Oranje Vrijstaat van de Kabouters, een ludieke tegenbeweging in de hoofdstad. Kwam voor de Kabouters in de gemeenteraad. Werkte als psycholoog bij het Jongeren Advies Centrum (JAC) en werd vervolgens lange tijd coördinator van een Staatscommissie voor Opvang en Begeleiding van Vluchtelingen. Debuteerde in 2001 met 'Een geur van verlangen', een parabel in feite, schreef korte verhalen in o.a. het Fries Cultureel Opinieblad De Moanne en deed in september 2005 de roman 'De lêste halte' het licht zien. Schrijft onder het pseudoniem Simen Oetie, niet bedoeld als camouflage voor zijn ware identiteit, maar als een zelfverkozen geuzennaam: als klein kind noemde hij zich Simen Oetie. Na de dood van zijn vader voegde Simen als tweede naam Eelkes toe, zoals zijn vader de naam van zijn vader toevoegde aan Eelke. Simen woont in Bussum.

Eelke Simens de Jong

Het is niet zozeer een ingeving van mijzelf om de vader, E.S., bij velen in Bolsward en Fryslân nog zeer bekend, kort te portretteren. Het is de schrijver zelf die in een vraaggesprek met De Moanne van november 2005 zegt: 'Mar hy (de heit, wh) hat wol de measte ynfloed op it gehiel hân'. En verderop: 'Sa besykje ik ek ús heit libben te hâlden, want dy is der ek net mear'. In het boek vervult de vader een opvallende rol: de laatste weken van zijn leven, de begrafenis en de leegte daarna komen pregnant naar voren.

E.S. de Jong werd als Eelke op 12 juli 1918 geboren in Wânswert,

het dorp waar hij ook korte tijd, na een onderwijzeropleiding, voor de klas stond. In 1947 vertrok het gezin De Jong naar Bolsward, Hid Heroplantsoen, waar E.S. redacteur werd van het Bolswards Nieuwsblad. Daarnaast schreef hij vele boeken voor volwassenen, ook kinderboeken, vertaalde romans, verzorgde fotoboeken, bezorgde verzameld proza van anderen, en nog zoveel meer. Het aantal pseudoniemen waaronder hij publiceerde is talrijk. Hij zat meer dan 25 jaar in de gemeenteraad van Bolsward, aanvankelijk voor de CHU (Christelijk Historische Unie) en later het CDA. Hij kwam als lekepreker in zowat elk kerkgebouw in Fryslân. E.S. bezorgde de KFFB als propagandaleider honderden nieuwe lezers, loodste deze boekenreeks, waarvan hij vond dat die de bodem legde onder de bloei en waardering van en voor de Friese letterkunde, naar een top van bijna 13.000 abonnees in 1962 en schreef zowat in zijn eentje De Fleanende Krie vol. Hij was correspondent voor vele dagbladen en het ANP, schreef jarenlang de verslagen van Provinciale Staten, zat in jury's en.....

Kortom, een man die binnen niet al te lange tijd een biografie verdient!

E.S. overleed op 10 april 2001.

Fictie en werkelijkheid

Zoals in bijna alle romans zijn fictie en werkelijkheid ook in 'De lêste halte' in het verhaal verweven. De realiteit: soms nauwelijks aantoonbaar, in flarden, versluierd vaak, dan weer overduidelijk, beschrijvend tot in het kleinste detail, fotografisch vastgelegd. De oom, de voor de hand liggende hoofdfiguur rond wie zich het verhaal afspeelt, de vader, steeds weer, steeds realistisch, het Friese landschap met die vervloekte windmolens, het dorp Wânswert, de stad Bolsward ook. Gysbert Japicx, Alma Tadema, anderen. Veel grijpt in elkaar, fictie en werkelijkheid vervagen voortdurend, flikkeren op, het kost soms moeite de rode draden in de roman te volgen.

Daarin ligt ook de kwetsbaarheid van deze, overigens verrassend sterke, debuutroman. Ik denk dat Simen Eelkes de Jong te veel aan het verhaal heeft willen prijsgeven. Hij heeft geen duidelijke keuze kunnen maken tussen misdaadroman, psychologische thriller, historische roman, zedenroman, familieroman en liefdesverhaal. In een toelichting op het werk door de uitgever wordt gesproken van een psychologische roman, jazeker, maar wat de uitgever verder figuranten noemt, die dringen zich op als hoofdpersonen.

De Jong lijkt mij een voorlopig nog lang niet opdrogende bron voor meer romans. Puttend uit herinneringen aan zijn vader, Fryslân, zijn jeugd, zijn liefdes, Amsterdam, Bolsward, zijn werk. Vertederend hoe hij zijn auto-tochtjes met de vader beschrijft, zijn gesprekken over zijn vader. Maar ook de werkelijkheid van een, platonische weliswaar, liefde die zijn vader onverwacht bleek te hebben, weet hij gevoelig op te tekenen. En verrassend, aangrijpend, maar ook vol humor is de beschrijving van de begrafenis van vader E.S. de Jong, de samenkomst in de Martinikerk, de gure omstandigheden op het kerkhof, die zaterdagmiddag.

De begrafenis

Een hoogtepunt in het boek vind ik de beschrijving van de begrafenis van vader E.S.

Simen was al ruim van tevoren bezig het een en ander te regelen. Zo belde hij mij destijds op om te vragen of tijdens de omgang met de overledene door de stad het carillon ook bespeeld kon worden. Dat kon. Uit het door Simen samengestelde In Memoriam blijkt hoe hij, vast en zeker in overleg met broer en zussen, de bijeenkomst in de Martinikerk op een afgewogen wijze had georganiseerd. Een fragment: 'Nêst my sieten myn broer en susters, de jongste fage mei in bûsdoek oer it gesicht, de âldste aaide har. Oer it skouder sjend seach ik allinnich oandachtich harkjende minsken, mar sels fiede ik my ôfwêzich

-as sweve ik ûnder de ferwulven-oant freon Floriaan mei syn djippe harkspulstim ien fan heit syn favorite teksten foardroech. In fariaasje op Multatuli syn parabel fan de Japanske stienhouwer, skrean troch Welmoed Hemrica. (Floriaan was in werkelijkheid Klaas Rusticus)

En, verderop:

De grutte doar waard iepentreaun en efter ús foarme him in lange stoet dy't lykwols fluch oploste. Wiete wynfleagen sloegen nei binnen, huodden waarden fêstpakt, de omslach fan it waar smiet ús in hiel seizoen tebek yn 'e tiid. Kâld! Kâld! Kâld! Op 'e dyk stie net ien te sjen. Healwei de kilometerlange tocht nei it begraafplak seach ik efterom en fernaam doe allinne noch wat famylje en freonen efter ús, ferkloemte en trochwiet. Oan reinjassen en paraplu's hie net ien tocht (...).By de poarte fan it tsjerkhof dielden bernsbarn giele blommen út. Om't wy noch mei in bytsje wiene, krigen wy de hannen fol. De bledsjes fleagen oer de grêfstiennen en fersuteren yn in sucht. Wat oer wie, lei nei in ketierke op 'e kiste yn 'e ierde. Wurden ferwaaiden. It wie te wiet foar triennen. Op 'e weromwei hiene wy oanstrid om te draven, mar it idee dat heit ús neiweau, behindere dat.

Vervolgens gaan de overgeblevenen volgens het boek naar Ons Gebouw, terwijl dat in werkelijkheid het Convent was. In de Martinikerk ziet Simen Oetie tijdens de dienst vol bewondering op naar de preekstoel. In zijn beschrijving ervan begaat hij een fout door Japik Gysberts als ontwerper ervan ten tonele te voeren. Zijn vader zou hem direct terechtgewezen hebben: ontwerp was van Gerben Wopkes, die de kansel vervolgens met drie andere Bolswarder handwerkslieden vervaardigde. 'Mar heit, it is in roman', zou Simen gezegd hebben...

'De lêste halte' is een goed geschreven roman, die enigszins moeizaam op gang komt. De Fryske oersetting van Dick Eisma is vakkundig en zoals deze roman vraagt: dicht op de tekst. Die conclusie mag ik trekken doordat het boek oorspronkelijk in het Nederlands is geschreven en ik delen van die tekst van Simen de Jong kreeg opgestuurd. Structuur, opbouw en thematiek van het boek van Simen Eelkes de Jong is in orde. Zoals gezegd, hij heeft in deze, zijn eerste, roman wel wat teveel thema's willen proppen. Een enkel gedeelte waarin de beschrijving wat erg realistisch was voor een KFFB-boek is uiteindelijk weggelaten. Maar toch, Simen Eelkes heeft een eerste stap gezet op een pad dat moet leiden tot meer romans. Dit boek is een goede basis om als uitgangspunt te dienen voor al die nu al in het verhaal aanwezige thema's waarvan duidelijk is dat S.E. de Jong ze aankan!

Hij eindigt het boek als volgt: 'Tk die de gerdinen ticht, sette my oan it buro en begûn te skriuwen'.

Precies, doe dat!

Willem Haanstra.

Hier besproken: *Simen Oetie, 'De lêste halte', KFFB nû. 436. Prijs € 14,-. In de boekhandel en bij het Gysbert Japicxhûs.*